

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

С о ф и я,
10 април 1987 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.:
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	3
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	5
III. ИЗКАЗВАНИЯ	
МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА	6
АДРИАНА АНДРЕЕВА	7
МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА	8
ПЕНЧО ЛИНОВ	8
САВА ХАШЪМОВ	11
АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА	12
КОНСТАНТИН ИЛИЕВ	13
МЛАДЕН КИСЕЛОВ	14
БАНЧО БАНОВ	18
ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ	20
МЛАДЕН КИСЕЛОВ	23
ИВАНКА ДИМИТРОВА	25
VI. ЗАКРИВАНЕ НА ЗАСЕДАНИЕТО	27

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

**Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т**

Състоял се в Заседателната зала на
Народен театър "Иван Вазов" на
10 април 1987 година

НАЧАЛО: 22.00 ч.

КРАЙ: 23.45 ч.

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другарки и другари,

Откривам заседанието на художествения съвет с
дневен ред:

1. Обсъждане постановката на представление "ПРЕ-
СТЪПЛЕНИЯ НА СЪРЦЕТО", с режисьор Енчо Халачев.

Предлагам обсъждането да бъде с по-добро темпо.

Кой ще отвори пренията?

Нееднократно беше коментирано дали да се канят артистите, участващи в представлението на обсъждане в художествен съвет или не. Аз лично съм възразявал поради страха, че членовете на художествения съвет няма да изразят откровено мнението си, но снощи поканихме актьорите, участващи в "Хамлет". Нямам нищо против да присъствуват актьорите. Бележките, които трябва да се направят, очевидно е по-добре и да се правят пред артистите - смятам, че ще им бъде интересно още повече, че се намираме във времето на гласността и откровеността. Да се ръководим от тези принципи и да казваме нещата, които мислим.

Давам думата на Маргарита Дупаринова.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА

На мен ми е неудобно, че винаги първа взимам думата - казвам винаги хубави неща, - но няма как да не започна с това, че нашия театър е едно място, където много сериозно се работи. Това е една особена гордост за мен. А това, че момичетата в театъра работят много сериозно, това е едни може би отличителен белег за всички актриси. Аз не предпологах, че пиесата е толкова трудна, защото съм я прочела само веднъж и не съм имала възможност да се вдъбочавам в нея. Това е, с което искам да поздравя колегите. Искам да поздравя и другаря Енчо Халачев. Знам, че с него се работи много упорито, разбира се мисля, че и той не работи леко. Това са моите спомени от малкото пиеси, в които съм работила с него, но резултатът е бил винаги много сигурен. Колко е хубаво, че всички са така различни и всички с толкова много усилия, с много открития са постигнали това, кое-

то видяхме тази вечер. Винаги съм се чудила как др. Жоржета Чакърова постига това да си сменя цвета на лицето и винаги да има нещо много особено и интересно. Макар, че Камелия Недкова е сравнително отскоро в нашия театър винаги с благодарност съм гледала, това което прави. Такъв е случаят и тук. И колко е хубаво това, че е при нас. Вижда се колко е работлива, колко хубави възможности има зад себе си и колко много път ѝ предстои нататък.

Винаги ми е много приятно и винаги съм сигурна, че каквато и скромна задача да има Милена Атанасова тя ще се справи храбро и много достойно, и с много вкус. Младите колеги също бяха на своите хубави места и няма защо, така с неудобство да излизат и да се покланят накрая. Разбира се, главното е, че има още много път др. Халачев за да стане една — как да кажа — по-лека истина всичко това, което е направено. Да мине съвсем като в живота.

От сърце ви желая на добър час. Особено се радвам за др. Чакърова. Тя влезе сравнително късно и никак не личи, че е влязла късно, а е един много здрав стълб в представлението.

АДРИАНА АНДРЕЕВА

За мен беше голяма радост да гледам тази вечер представлението. Играят великолепно и шестимата. Жоржета е направила толкова тънка и сложна роля, толкова емоционална. Възхитителна е в ролята. Камелия за мене беше някакво откритие, аз в такава роля не съм я виждала така да блесне като жена. Ролите са много трудни и сложни. Елжана е сладка,

музикална, темпераментна. Един безумен темперамент. Радост е да имаме в състава такава ярка комедийна актриса като Милена. А Кирил Варийски е учудващо как толкова бързо е влязъл в нашия колектив. Гледах го във "Вишнева градина" много малко, сторими се, че и тогава се справи, и сега видяхме публиката как хубаво го прие. Младият колега Георги Стоилов - тази нервност, която имаше в спектакъла, тя ще олекне. Това е толкова естествено при първа среща с публика и в толкова сложна пиеса.

От сърце ви желая на добър час.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА

Като видях обстановката имах чувството, че ще има някаква хладина, а така хубаво се вживи всичко, така хубаво си беше на мястото всичко. И костюмите бяха много хубави.

ПЕНЧО ЛИНОВ

Това съвпадение снощи да гледаме "Хамлет", а тази вечер "Престъпления на сърцето" - две съвсем различни пиеси и две несъизмерими художествени величини малко объркват моите критерии в оценката. Това е първото.

Преди малко Вие казахте "да започнат пренията". Аз мисля, че вече е много късно за прения, след като публиката че влязла и неznam защо, така се случва напоследък, че нашите съвети закъсняват и стават в присъствието на публика. Това ми подсказва, че те имат за задача само да констатираат, а не и да повлияят. Така, че тези няколко думи, които ще кажа

имат повече смисъл на констатация, отколкото някакво влияние върху спектакъла. Преди да ви кажа моето мнение за режисьорската работа и за актьорската игра, позволете ми да ви прочета два цитата за пиесата. Единият е от някакъв критик Клайн Бърнс, който не го познавам, но сигурно е голям:

"Това наистина е най-голямата комедия, която Ню Йорк е имал възможност да види от много време насам. В нея е вложено и сърце, и остроумие, и изненадваща страст. Гърците са били напълно прави, като са създали почти единични театрални маски за комедия и трагедия. Много често комедията е просто трагедия, която се случва на някои друг"...

Това е единия цитат. И другият цитат е на Франк Рич:

"Ето каква е техниката на Бет Хенли. Тя изгражда основа от невероятна, но последователна логика и достига до лунапарк от точен език и все по-нарастващо нещастие. В трето действие вече така сме навлезли в странната география на живота на Мангратови, че се смеем на най-дребните черни детайли. В този момент, мис Хенли вече разпалва комични огънове от най-неочаквани реплики, дори без да се стреми към това. Дядо е в кома. Така се случва само, когато, един драматург създаде свят, който допуска и публиката. Ние не се смеем на героите, а заедно с тях. Всички сме имали лоши дни или сме били жертви на иррационални престъпления на сърцето".

Има още четири цитата от американски вестници, от което се вижда, че те интерпретират пиесата като комедия, и тя събужда много смях, дори и черен смях. Струвами се, че нашето решение, това което Енчо Халачев ни показа тази вечер, без да знае тези цитати, без да се влияе от тях е по-верното

за нашата действителност. По-верното е за нашия поглед към онази американска действителност. Решението на Енчо Халачев е, че това е именно трагикомедия. Тази самота на георите, с тези сложни и объркани автобиографии ми се струва, че могат да бъдат интерпретирани като трагикомедия, а не като чиста комедия, което е плюс за Е.Халачев. Според мен едно верно решение е доведено до зрителите много успешно от изпълнителите. И в същност вярвам, че и вие сте констатирали това, че режисурата не се натрапва, тя се е предяла в актьорската игра. И това е ценното в този спектакъл. Тук имаме живи, интересни образи макар, че аз лично не харесвам много пиесата, но съдбите на тези герои ме занимават, вълнуват ме, образът на Ж.Чакърва, особено на Елжана Попова – тази вихреност, тази стихия, с която тя играе ми импонира. Струва ми се, макар че Варийски е блестящ, но в общото решение на трагикомедията, там като че ли в този образ избиват едни комедийни нотки, които олекотяват образа. Вероятно трябва да се оберат тези неща за хармонията на цялото решение на спектакъла, които пак да събуждат смях, но да бъдат по-дериозни. Най-интересният и най-близкият за мен е образът на средната сестра – Мейг. Според мен той е най-интересен, защото в другите две има нещо по-зловещо, което не ми е симпатично. И ако Камелия не беше тук, аз щях да спра до тук, но щом тя е тука ще ѝ кажа какво мисля за този образ, който за мен е най-интересен. Като изпълнение тя не е по-лоша от другите – ярка, интересна, с една очертана линия. Но едно чувство остава у мен на външно поведение. На недостатъчно влизане в душата на героя. И това сигурно режисьорът трябва да го изпипа. Нещо в този образ не е направено. Вероятно, спектакълът ще узрее след още седем репетиции, които остават до

премиерата. Аз се радвам, че той ще има успех сред нашите зрители и пожелавам наистина да го има този успех.

На добър час.

САВА ХАШЪМОВ

Аз преди да кажа какво мисля, бих искал да чуя и мнението на колегите на Халачев.

Ще започна с това, че аз лично бих искал не аз да утвърдя, а художествения съвет да утвърди страстта и всеотдайността, с която всички тези хора, които са се заели с тази постановка са я направили. Мисля, че това е верния път и така трябва да се прави една пиеса, която ние между другото направихме, просто за да не стои празна камерната сцена, просто за да има работа за актриси, просто за да... И не просто "за да" а защото вече има един факт, според мене театрален факт, който не можем да отменим с лека ръка. Важното е, че тези хора, които са се заели с постановката са го направили така, както те смятат и както лично аз смятам, че трябва да се прави - с всички сили и на всяка цена. Това е първото, което искам да кажа.

Второто, което бих искал да чуете е, че в пиесата има игра в играта и истинска игра. Според мен повече е играта в играта, а по-малко и неочаквано идва за зрителя истинското, т.е. неочаквано излиза вече истинското в пиесата - неочаквано, на бърза ръка, изневиделица, изведнъж излиза истинското. Излиза това, за което става дума в пиесата. А играта в играта е приятна на всички, но когато става дума за истинската игра тя влиза изведнъж, тя влиза неочаквано. Неочаквано може би като решение, но неочакваното решение трябва да

е подготвено. Бих искал да гледам още един или два пъти представлението за да мога да се аргументирам точно, но мисля, че така трябва да бъде. Не може изведнъж от леката игра, приятна за всички да се влезе в сериозната игра. А представлението, да не говорим за пиесата има такива претенции - да влезе в сериозната игра. И в края на краищата за какво става дума, какво искаме да кажем на хората, които ни гледат? Какво искаме да им кажем? Какво е това? Вик, призив за какво? Какъв е нашият вик? Ако имаме вик. Мисля, че тук в тази пиеса е вик за доброта, вик за човештина, вик за нещо, което става между нас. Това трябва да бъде ясно, а за съжаление в третата част в пиесата, която според мен малко пада, а точно там трябва да е най-силна - там е истината и там трябва да се кажат всички неща точно и ясно на хората, които гледат.

Това е едно хубаво представление, което ще има хубавия шанс да бъде представление и според мен тези неща трябва да са ясни.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА

За себе си изпитах един доста голям проблем, влизайки да игледам спектакъла. Споделяйки това нямам никакви намерения да упреквам някого. Просто, споделям за да ми помогнете да се ориентирам в това, което става. В първата част на представлението до антракта, може би нещо трябва да се обере нещо трябва да се съкрати. Не става въпрос за първата сцена между Жоржета и Г. Стоилов. Не нея имам предвид, а първите по-масови сцени - когато се събират трите сестри. Тогава става едно доста голямо натоварване като физически действия, като

аритъм, малко силово, даже гласово форсиране и може би все още неувладените действия, макар че се чете, че никое от тези моменти не е особено ловко създаване. Става една доста замазана история. Може би бъркам.

За разлика от Сава Хашъмов ми се струва, че последната третина на представлението, може би искомсумираната до голяма част енергия, поставя нещата на местата им.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

Присъединявам се към призива на Сава Хашъмов да поздравим изпълнителите за страстта им, за всеотдайността им и да се радваме на таланта им. Всеки знае, че камерната сцена иска автентичност. Мисля, че режисьорите трябва да бъдат по-полезни на колегата си и те да кажат къде и как. Истината е, че в изобразителната страна има нещо, което е доста подтискащо. Ние не сме беден театър и гледайки това нещо, получавам ярка представа за българска провинция. Това разбира се по декора е вече трудно преодолимо, но да се вземат мерки що се отнася до реквизита. Все пак това е представление. Ние го наричаме репетиция и то е репетиция, но все пак имаше публика. Да се обърне внимание на реквизита. Има неща, които не трябва да си позволяваме - та даже и кибрита. Това са поправими неща.

Финалът ми стои малко наивен. Тази замръзнала поза с тортите в уста - така и актрисите се притесняват и публиката се притеснява.

На добър час.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

Смятам, че тази седмица ще мине много интензивно по гледна точка на две основни неща, които за сега според мен спъват естествения контакт на зрителя с това, което се показва. Смятам, че от до сега иказалите се колеги, близко до моето усещане е това, за което говори Савата. Има една агресия, която у всички изпълнители на всяка цена се цели да бъде видима. Това е нож с две остриета. И когато сега всички отчитаме колко е важна тази енергия за нашия театър, за това че Народния театър е място където се играе енергично, където публиката не скучае - това е едното острие. А другото острие е разпределението на акцентите и онова, което постапенно ще накара зрителя да изтръшне. За мен тази вечер повод за изтръпване нямаше. Има една агресия, едно постоянно агресивно поведение, което в голяма степен уеднаквява всички моменти, правейки ги еднакво важни. Човек губи представа за релефа на тази история, за нейните върхове и за нейните падове. А на места където тези върхове и падове са отбелязани, а те са отбелязани не са органични поне за момента. Аз смятам, че достигането на органика в структурата, която за сега се чете рационално - това е задачата на седмицата, която предстои. Смятам, че една история, в която има толкова много смърт би трябвало да си дадем сметка, когато играем такава история, че толкова много жезнерадост и енергия разляна на сцената влиза в известен конфликт с текста. Смятам, че това за което говори Пенчо Линов е неточно от гледна точка на фразировката на рецензиите, които той прочете, за съжаление само частично. Ако прочетем тези рецензии изцяло, ние ще забележим малко по-различен подход у рецензента. За почти всички

американски театри, които играха тази пиеса през съответния сезон тя е трактована именно като трагикомедия. Дори в един от цитатите, това е назовано буквално. Аз поне нямам впечатление от четирите постановки, които съм гледал там, че пиесата се трактова като комедия, като чиста комедия. Такова нещо просто не съм и помислял. Тук чувам, че има такава трактовка на рецензии. Напротив - за американците тази остория е една свръх натурална история, т.е. една история, която се случва всеки ден в десетки къщи. И обикновеността на това, което става е реално. Тук искам да се върна в началото на моето изказване и да обърна внимание на колежките, които работят, че желанието да се разиграе на всяка цена една необикновена история, случваща се на необикновени хора е одоста опасна тенденция. Защото тя може да доведе до това, че на сцената ще имаме разказ за ненормални същества, което е далеч според мен от замисленото от автора. Точно нормалността на тези жени, тяхната узнаваемост в потока жени, които вървят по улиците, а не тяхната екстравагантност е силата на тази пиеса. Има много голям и бил казал видим в драматургията интерес на този автор към Чеховите традиции, където подобни ситуации са на всяка крачка. Но всички опити да се трактоват чеховите герои като странни, естравагантни типове завършват не уж особено успешно, тъй като той е един автор занимавал се преди всичко със сложния, тежкия живот на интелигентния човек. Аз смятам, че увеличението по задължителната странност на приспособленията, трябва да бъде повод за разговор и за размисъл в творчествия състав, който ще продължи да репетира. Разминаването с текста на няколко места е очевидно и то може да подведе представлението в посока, която да олекоти смисъла на всичко, което става. Съгласен съм със Савата, че с необяснима лекота се преминава от една игра,

която е позната игра към оменти на сериозност, които за сега са разпределени доста условно. Т.е. тук, на това място ние сме весели, бодри, шумящи, динамични, а на това място сме тихи, тъжни и развличае темпото. На другото място, отново събираме темпото и на другото място, отново го развличае. Но тези темпа за сега са доста нехармонично разпределени. Или — органика, органика и още веднъж органика. Не случайно е избрана обикновена кухня, тази среда, тази възраст, тези детайли, които са пръснати в текста — това не е история на шумни, крестящи, странни понякога до необяснимост в реакциите си ненормални жени, а история, която може да се случи на половината жени в залата. Именно идентифицирането на младите жени в залата с героините, според мен, би трябвало да бъде цел за да имаме функционален ефект. Смятам, че колкото и странно да прозвучи, това което ще кажа бих призовал към по-малко блясък и към повече вгълбеност. Тогава можете да стигнете до неочаквани за вас открития в този текст. Смятам, че желанието, с което актрисите са се втурнали в долите, което е великолепно, е довело до известно пресилване, до едно натискане на педала и в момента вашият автомобил, който гърми и от ауспуха му изтрива нещо страхотно. Частите на вашия двигател се разсипват от обороти, а колата ви невърви с онази скорост, не набира скорост така, както според мен вие бихте желали. Помислете върху едно разпределение на акцентите и в това през кои части тази история преминава с лекота и в кои части тя буксува и става истински драматична. Не бива да ни е все едно, когато вие ни подведате към евентуалното обесване на героинята, а само след две минути ни карате да забравим това. Това не е нормално, защото кара мислещият зрител да се върне няколко минути назад и вече със задна дата да не вярва на вашия опит да се обесите. Мисля, че живота, който бляска тези създания ги е направил

по-замислени и по-големи части от техните диалози би трябвало да минат под знака на разбирането, какво значи да ти се прииска да се обесиш. Това не може да е хрумване, което да ти дойде просто така. Защото тогава, когато на една героиня, на която просто ѝ хрумва да се обеси, а след малко просто ѝ хрумва да яде торта с жизнерадост - това оставя смесени чувства. Нак се връщам към Чеховите пиеси, които са образец на тази драматургия и специално за Бет Хенли. Там почти във всяка пиеса става дума за самоубийства или опит за самоубийства. Подмладяването на възрастта у нашите героини е едно от противоречията между игра и текст. Например героинята със саксофона, говори за 1954 г. Смятам, че тук се крие една от опасностите за бъдещето на представлението. От тази гледна точка смятам категорично, като най-напреднала работата на Жоржета. За момента тя е крачка напред пред младите си колежки по линия на изненадите, които играта ѝ действително поднася на зрителя. Тя не доизказва всичко. Желанието на другите две по-млади колежки да изиграят всички точки и да не оставят никакво съмнение за своите героини, прави нещата малко предварително изяснени. Смятам, че една недоизказаност е необходима. Тя ще ни кара да очакваме с повече любопитство, какво ще стане с тези създания.

Искам да завърша с това, че ние сме свидетели на един опит да се превземе крепостта на представлението с шурм, без да се държи сметка за евентуалните жертви. Смятам, че наличието на тази седмица ще постави нещата на мястото ѝм. Макар че тук ставаше дума за представление, според мен ние гледахме един етап по пътя за постигане на представлението. За мен това още не е представление. Именно от гледна точка на спокойното овладяване на органичния процес, което предстои, което още не е постигнато. Аз си давам сметка, че това, за което говоря е

резултат на първа среща с публика и всички знаем какво значи това, Мисля, че трябва да се опитаме да формираме точно какво усещаме, а не просто да пожелаем на добър час. Материалът е прекалено сериозен и прекалено сериозна е заявката за да не можем да не бъдем подробни в излагането на своите съобщения.

Това е, което имах да кажа.

БАНЧО БАНОВ

Мисля, че в репертоара на нашия театър тази пиеса, дошла както някои тук говорят през задната врата имя място, защото тя е в общия поток на мисли, които нашия театър споделя със своята публика. А от друга страна ни донася една стилистика, която колкото и да е позната до Чехов все пак се появява сравнително нова за нашата публика.

На мен ми се струва, че главното в тази пиеса е човешкото начало вложена в нея. Темата за човешката самота, темата за отчуждаването на хората, търсенето на човешката близост и търсенето на начин да стигне до тази близост. Лесно може да се усети това движение към разбирането на причините, които са довели майката до същото действие, до което води и дъщерята. Тази постоянна спирала на човешкия живот съществува в пиесата. Като прибавим към тази дълбока мисловност и нейната особена стилистика, начин на писане на драматурга, аз мисля, че пред нас е произведение с твърде голяма трудност за изпълнение. Твърде голяма сложност за изпълнение. И ако се играе съвършено просто то пиесата няма да стигне до публиката. Целият въпрос, е че този начин на игра съчетава простотата на изпълнението с изпълнението на актьора, което се наблюдава от страни - образ в образа. А сега за съжаление артистите все още се борят

с тази изключителна трудност, с тази виртуозност бих казал, която е необходима за актьорската игра. Струва ми се, без да съм специалист и затова се страхувам да не изпадна в делигантизъм, че състава се намира на един верен път, върви към своята реална цел, но той все още като чели не вярва достатъчно на автора, не вярва достатъчно на текста, а иска да покаже това, което стои зад текста. И това показване на нещата зад текста идва в повече. В това желание непременно да играем в разквиденост, непременно да играем в темперамент довежда до обратния ефект - ние вече почваме да не вярваме. В това отношение, аз смятам, че най-качествено напред е Жоржета, която върви точно по линията на текста и не случайно при нея текста най-точно се чува. Ако позволите бих апелирал - пак казвам, че аз не съм театрал - да помислите върху това, че спектакъла все още върви на един непрекъснат "форс". За да се получи "форсето" трябва да има едно пиано, трябва да е много мелодично. Няма контрастни ситуации в пиесата. Смятам, че артистите са научили основните неща в образите си и сега да ги оставят да се изявят естествено, така като че ли те са самите те. И мисля, че с въртенето на пиесата, с успокояването на творческата професионална треска това нещо ще се получи. Аз съм убеден, че ние ще имаме един силен и присъщ на нашия театър спектакъл.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

Аз искам да кажа нещо на пръв поглед откъснато от характера на нашите разсъждения тази вечер. Тук на няколко пъти чувам, вероятно така подхвърлени фрази, че пиесата е включена между другото, пиесата е включена от задните врати и т.н. Аз не мога да приема такова нещо, че в Националния театър се включват пиеси през задните врати и между другото — ако е така. В Народния театър се включват пиеси не през задните врати, не по повод и не случайно, а се включват по един път, който е много добре известен как се изгражда репертоар на един такъв институт като Народния театър.

Второто, също го чувам за съжаление не само в Народния театър — тази пиеса е включена само заради женския състав. Неудобно ми е да повтарям една азбучна истина, че актьорите съществуват заради театъра, а не театъра заради актьорите. Звучи доста елементарно, но мисля че няма да отидем далеч ако включваме пиеси заради жените в театъра, т.е. да адаптираме една ненормална ситуация, че в българския театър има голям брой жени, които не могат да бъдат заангажирани в репертоара към една нормална ситуация. Просто това са едни сериозни разсъждения, които надявам се никога няма да почне да формализира. Това го казвам не по повод на тази постановка, а защото тук се подхвърлиха такива фрази и аз вземам отношение, казано по принцип, без да се отправям към каквато и да било критика.

За тази пиеса ще се чуят критични бележки, може би и някои по-остри. Аз лично нямам вкус към такъв вид драматургия. Но това, че такъв тип драматургия не е по моя вкус, то не значи, че не бива да влиза в репертоара на театъра. Не знам

колко е близка тази драматургия до чеховата, вероятно тя е минала покрай Чехов, но аз съм привърженик на един друг тип драматургия, в която психологическия и социалния анализ вървят ръка за ръка. Виждам, че този автор е много сръчен, бих казал много ловък, много добре познава драматургията. Не мисля обаче, че той не казва някои дълбоки истини за живота.

Бих защитил мястото и на тази пиеса в репертоара на Народния театър. Тя се играе на камерна сцена, не че подценявам тази камерна сцена, но камерната сцена носи един по-експериментален характер. Бих я просто защитил и нищо повече. Защо ми е този вид драматургия? Макар, че ако ще поставяме американска драматургия аз имам предпочитания към други автори в американската драматургия, но съвсем не искам да задължавам със своите лични вкусове.

С доста внимание слушах изказването на Младен Киселов и искам да се съглася с него. Вярно е, че сега в спектакъла се чувства един прекалено повишен емоционален тонус. Вярно е, че има форсиране, което форсиране вероятно замазва някои важни елементи тук-там. Форсирането е главно от играта на Елжана и Камелия. Аз го отдавам на обстоятелството на тази проловута среща с публиката, а не на режисьорския анализ. И аз съм категорично против това, занаяпред на художествените съвети да има публика. Ще кажан нещо, което би трябвало актьорите да го кажат - срещата, първата среща с публиката води винаги до известно разцентроване дори и в най-опитните актьори. Видяхме и снощи, видяхме и днес. Мисля, че няма толкова много да се вцепенят актьорите като видят членовете на художествения съвет в салона.

Действително представлението в следващите ренетиции ще се успокои в ритъм. Режисьорът трябва малко да помисли.

Наистина има някои моменти, където се играят на части нещата. Не мога никак да се съглася, че това е една драматургия, която ни показва три жени, които са от ежедневието. Никак не са нормални тези жени. Авторът съвършено точно казва на много места темата за майката, която се е обесила и за да не бъде сама обесва и котката до себе си. Съвсем точно говори, че авторът има такова силно влечение към психоанализа, че той се занимава с едно отклонение от нормалната психика. Едната от героините е лежала в психиатрия, другата е очевидно луда, т.е. ако не луда, то с нарушено душевно равновесие - убива мъжа си и отива да пие лимонада с него. Това са реакции, които не са адекватни. В свободния стремеж да се успокои ритъма на спектакъла, да се избегне тази повишена емоционалност, на места театрална, особено като трябва да се съобразиш със спецификата на зрителите в залата отиваме в другата крайност. Тук мисля, че Банчо е прав - ако го изиграем като нормално, ние ще загубим просто релефа на тази драматургия, която се занимава с две жени, които имат отклонение от нормалната психика.

Мисля, че режисьорският анализ е верен. Това определено не е комедия, т.е. това е трагикомедия, защото тук хуморът на места е черен, зловец и звучи много страшно. Това е една комедия, от която ни побиват тръпки. Това не е черната комедия, която ние играем в същия театър, която е съвършено друг тип драматургия. Това е една пиеса, в която има действително хуманистичен патос, която иска да ни внуши идеята, за това, че човек не бива да бъде сам. Мисля, че режисурата е търсила - това, което не го виждаме често на сцената на Народния театър - една голяма непосредственост на актьорската игра в трите изпълнителки, независимо от бележките, които можем да имаме и към Камелия, и към Елжана. И аз също, смятам,

че Жоржета Чакърова прави една от най-силните си роли. Има една живост, една емоционална непосредственост в актьорската игра - на места разбира се повече. Трябва да се оберат тези тичания, тези блъсканици. Но мисля, че се върви във верната насока в търсене на трагикомичното. Мисля, че се върви по верна линия.

Публиката нека да влезе малко по-късно, защото когато рисунъкът не е установен, когато не е увладена и вътрешната задача на ролята срещата с публиката винаги разклаща актьорите. Това е съвършено очевидно - видяхме го и снощи, видяхме и тази вечер. Аз съм против на художествени съвети да се кани публика. И аз смятам, че снощният спектакъл загуби от това, че беше с публика. Убеден съм в това!

Аз разбира се ще кажа на добър час. Мисля, че този спектакъл ще бъде една интересна поява в репертоара на Народния театър, Надявам се, че пиесата не е включена само за това да се намери работа на артистките.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

Аз смятам, че голяма често от американските пиеси се занимават с проблема за лудостта в една или друга степен и тяхната класика е в съвременната им драматургия не е случайно. Това е една обичана тема в тяхната драматургия. И в най-силните произведения гледната точка към това луд ли е наречения от обществото луд, третираният като луд - луд ли е - този въпрос е много съществен за американската драматургия. Изследването на понятието луд човек при тях, именно поради огромното количество хора, които биват третирани като луди в тази страна е

е една традиционна тяхна тема. Мисля, че тази пиеса не се отличава от традициите на американската драматургия, включително и от най-големите им автори О'Нил, Тенеси Уилямз. Те се занимават с изследването на този въпрос – съотношението между реална, физиологическа лудост и понятието лудост в по-широкия, в обществения, именно в социалния смисъл на думата. Лично за мен, когато един човек говори на сцената за своята самота, в неговата история бива трактована много често от обществото като история на луд. То това има повече и по-различен смисъл, отколкото ако те трактоват еднозначно. За мен за обогатяването на работата, за навлизането във все по-дълбоки пластове на предстоящите репетиции би било възможно именно по линията на още по-категоричната трактовка на тази семейна история. Именно от гледна точка на нейните социални значения. Защото майката, нейната постъпка а ако се трактова в голяма част от сцените, чрез поведението сега на дъщерите се върви към удобно внушение, – е била луда майка на луди дъщери – то това мисля, че има опасност да направи достъпен обекта на изследване. За мен това е много, много съществен въпрос. Дали ние показваме или разказваме историята на ненормални жени, което автоматически намалява броя на идентифициращите се, намиращи се в залата нормални хора. С това, което става на сцената, автоматически те го намаляват и намаляват душевния ефект от показаната история. И ние правим представление с въпросителен знак – луди ли са? Не искам да подвеждам предстоящият процес, защото всички, които правят представлението са в много горещ период. Но лично за мен удобен подход би бил необходим, би бил художествено интересен. Смятам, че в някои акценти, които за сега са поставени по един механичен начин, но въпреки това те се четат. Има заявка за това, че лудостта се отвежда от тези героини, от самите изпълнителки, че тя не се

трактова в нейния физиологичен смисъл. Ако това е така, ако съм прочел верно, то аз горещо бих подкрепил този път на по-нататъшно развитие. И от тази гледна точка, вече подвеждащите зрителя детайли, реакции на луди героини, които аз бих свел до минимум, тъй като това внася известни обърквания. Ако ние вървим чрез това – чрез историята на няколко луди същества да разкажем за лудостта на едно общество, то този ход ми се струва бързо изчерпващ се, т.е. ни е бързо разбираме за какво става дума и от там нататък гледаме, както тук бе казано, история случваща се с някакви други хора, Защото ако аз съм нормален човек, то извинете – три часа да гледам история за луди... А ако аз гледам история, от която три часа се говори за лудостта на такива като мен, то аз бих се замислил, за това кой и как формолира хората за луди и за нормални. Аз смятам, че в това отношение в пиесата има възможности за копаене все още.

ИВАНКА ДИМИТРОВА

Искам да споделя някои неща, за които говори Каракашев. Тази пиеса, той чул, че идва от задната врата, че не е редно, че е смешно и т.н. Категорично възразявам, тъй като щом са избрани и актьори да бъдат членове на художествения съвет те трябва да работят за да отговорят за големите задачи, които стоят за решение пред тях. Затова всички ние приехме да бъде поставена тази пиеса за да могат високо талантливите наши актриси, които в момента са без работа да играят. Това е едно богатство на театъра, вероятно Каракашев знае, че дори и в художествен театър не за тези, които са в силата си сега, след нашите актриси, са все млади 30-40-годишни, не даже за тези сил-

ни възрасти, но за едни възрасти 70, 80, 90-годишни има специален драматург, който търси репертоар. Затова категорично възразявам за една такава грешка от страна на нашето ръководство.

Ще ми позволите, щом съм взела думата да кажа още няколко приказки. Ние говорим винаги за традицията, за фантастичния театър, за социалистическия реализъм и т.н. и т.н. Мислим и се хвалим с това, колко сме различни от другите, които не достигат до истинската дълбочина и вярност на материала, който дават. В случая мисля, че изневеряваме малко с това, което гледахме тази вечер. Тази пиеса въпреки, че не е от най-добрите автори, но е от добрите, тя все пак дава възможност за анализ на това общество, чрез тази почти семейна драма, докоснала се до името на кръжението с много проблеми. Съвсем не става въпрос за други хора, за абсолютно нормални хора, но които извършват някакво действие отвън ще кажат защо бе? Къде са тръгнали тези хора, какво е това общество, че стига до самоубийство? Въпреки, че не е само тяхното общество. Вие знаете, в нашето общество, колко е голям процента вече на самоубийствата. Все пак ние живеем с мечти, с планове, една силна митология, а при тях нещата изглежда са много по-тежки, много по-сериозни, И затова именно е трагикомедия, затова трябва да се успокои по линията, по която играе Жоржета Чакарова, не знам дали това не е отражение на това, че тя е видяла вече този спектакъл, но все пак тя човешки се рови в съдбата на своята героиня, въпреки, че понякога е поставена просто по режисьорско решение. да прави нещата.

Мисля, че преди всичко др. Халачев трябва да се задълбае и да успокои топката. Защото в тези комични противоречия, абсурдни противоречия на живота стават големи трагедийни

събития засъществуването на личността във Шатите. Разбира се, че са обикновени хора — не напразно е този дом. Незнам кой е решил това, но в последната част като на ревю са облечени хората. А това са съвсем обикновени хора, такива каквито са по улиците на Шатите. Те са бих казала по-скромно облечени, отколкото по нашите улици. Но нормалните хора много по-скромно живеят и по-скромно се обличат. Трудно се живее в Шатите. Много голяма е безработицата. Какви ли не проблеми има, ако щете и расови проблеми. Тази жена по един или друг път незадоволена от този брак на зависимост, се е влюбила в едно момче и трепери да не би да се узнае, че черното момче ѝ е бил любовник. И това прекалено търсене на циничното в снимките — защо? Това е една любов, това е доказателство. Те са нормални хора. Затова мисля, че има значение мнението на някои от нас. Преди да влезе публиката, защото публиката обича да се забавлява с играта, с цирковите номера и т.н. и мисля, че наистина съветите трябва да бъдат без публика. Мисля, че толкова са талантиливи създателите на този спектакъл, че ако намират за правилни бележките направени от нас могат да ги осъществят с една лека ръка.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другари,

Пиесата беше включена в репертоара на театъра по решение на художествения съвет. Тя е включена заради нейните качества и разбира се, и по съображение, че в нея има повече женски роли. Няма защо да го крием — това е проблем не само на Народния театър, а на целия български театър. И пред ръковод-

ството на всеки театър стои този проблем - да се осигуряват пиеси, в които има повече женски роли. Но ние я включихме в репертоара не само от такова съображение. В този случай ние имаме работа с една пиеса, която е интересна. Поставяме я на камерна сцена, която има експериментален характер. Това е една много трудна пиеса. За мен тя е трагедия, трагични са съдбите на всички персонажи в тази пиеса, защото даже и адвокатът, който е външен човек на семейството на тази четворка, също си има някакъв проблем. Единствена нормална е героинята, или поне минава за нормална, - героинята която играе Милена Атанасова - Чик. Но друг е въпросът кой е нормален - дали Чик, или останалите три. Това са хора, които имат известна обремененост, тяхната история има малко гротесков характер, но тази обремененост не пречи на всяка от тях да търси някакво решение на своя проблем. И всяка от тях се бори с тези условия, при които е поставена. Естествено Жоржета Чакърлова като най-опитна и зряла актриса се справя най-сполучливо със задачата. Но и другите актриси също търсят своя път в решаването за цялостния ансамбъл в пиесата. Аз се надявам, че с тази допълнителна работа, която предстои, с тези неща, които се казаха тук, техните чувства, техният усет към драматургията, към съдбата на героините, които играят, ще направят необходимото за окончателното оформяне на своите роли. Но както казах, пиесата е много трудна и задачата на всеки от участниците е много трудна - това е безусловно. Имаме работа с една малко енигматична история без определена задача на всеки от персонажите, но има една обща задача - да се излезе от това състояние, от стеклите се около тях обстоятелства, за които и те са допринесли. В търсенето на изход те стигат до едно елементарно и мило тържество, като рожденият

ден на сестрата. То ги събира като членове на едно семейство. Това е човешко проявление, завършек на стремежа на хората едни към други, на една надежда, в която се състои и хуманният смисъл на това произведение, според мен. Аз разсъждавам като всеки от вас, вглеждайки се в съдбата на тези хора или пък на цялото произведение. Затова смятам, че е необходима една по-голяма нюансировка в играта, особено на двете най-млади актриси, което е напълно нормално. Казах, че Жоржета е една от най-опитните актриси в нашия театър и за нея задачата е значително по-лесна за решение, отколкото за нашите млади актриси, което не означава, че са останали някъде на опашката. Те също работят добре и с помощта на режисьора, и с помощта на тези неща, които бяха казани тук, ще решат окончателно своите задачи. Така, че аз смятам, че тези изказвания, които станаха тук, бяха събудени от тази особеност на материала, с който имаме среща и от търсенето на този ключ, който трябва да ни доведе до най-правилното представяне на този материал на почитаемата публика. Имаше добронамереност във всички съждения, които бяха направени тази вечер, във всички изказвания на членовете на художествения съвет и искам от своя страна също така да насърча колектива, заедно със режисьора да завършат успешно своята задача. Ние се намираме сега все още на пътя и това е абсолютно нормално, на пътя към завършването на този процес. И до края на този път има още достатъчно много време за да завърши всичко добре.

Има две втори изпълнителки, искам да знам от режисьора кога ще бъде художественият съвет за тях.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ

На 18 април.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Режисьорът е определил художествен съвет за 18 април на другите две изпълнителки. Смятам, че това е нормално, защото не е въпрос тук за конкуренция коя е първа, коя е втора - въпросът е, че и двете втори изпълнителки също трябва да получат оценка за своята работа.

Този въпрос съществува и за "Хамлет", където има две изпълнителки - Ванча Дойчева и Жана Караиванова, както и Юри Ангелов - и мисля, че е необходимо художественият съвет все пак да се уточни по този проблем. Ние разговаряхме с Асен Шопов, който изрази съмнение в необходимостта да се прави художествен съвет за тези изпълнители. Мисля, че този съвет ще е необходим повече за Жана Караиванова, която е млада актриса - втори път в живота няма да ѝ се случи да играе Офелия и може би няма да бъде достатъчно елегантно художественият съвет да отмени това нещо без оценка - оценка, която да бъде само по милост, но и да бъде и критична.

Моля членовете на художествения съвет, особено нашите, от театъра, на 18 април да присъствуват, за да свършим до край нашата работа.

Художественият съвет приема постановката с бележките, които бяха направени и на 16.IV е премиерата.

Закривам заседанието.

ДИРЕКТОР:


/Д.Фучеджиев/